

Преброяване на земеделските стопанства през 2010 година ОБЛАСТ ШУМЕН – основни резултати

Обща характеристика на областта

Област Шумен е разположена в Североизточния район и е една от 28^{-те} области на България (ниво NUTS 3 от Общата класификация на териториалните единици за статистически цели на ЕС). Общата територия на областта е 3 390.2 кв.км. или 3.1% от територията на страната. Броят на населените места е 151, администрирани в 10 общини, като градовете са 8, а селата – 143. Населението на областта, по данни от преброяването през 2011 година, е 180 528 души, което е около 2.5% от населението на страната. Общият размер на използваната земеделска площ (ИЗП) е 1 495 480.7 дка и заема 44% от територията на областта.

СТРУКТУРА НА ЗЕМЕДЕЛСКИТЕ СТОПАНСТВА

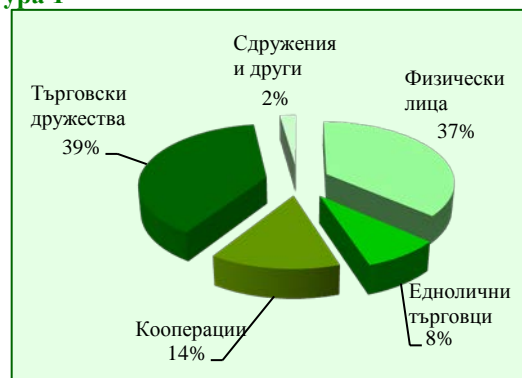
Броят на земеделските стопанства в Област Шумен е 10 740, което представлява 2.9% от стопанствата в страната. Използваната земеделска площ (ИЗП) е 1 495 481 дка и е разпределена в 10 069 стопанства. Средната ИЗП на стопанствата в областта е 148.5 дка или с 47% над средния размер за страната – 101.3 дка. Община Шумен е с най-голям дял от ИЗП в областта – 23.7% със среден размер на площите – 333.2 дка. Броят на стопанствата в областта, които не разполагат с ИЗП, е 671. Стопанствата, които обработват над 500 дка ИЗП, са 352 бр. (3%) и обхващат 83% (1 235 302 дка) от общата ИЗП на областта. Земеделските стопанства, които обработват до 10 дка, са 5 299 бр. или 53% от стопанствата с ИЗП на областта, но обработват само 1% (18 800 дка) от ИЗП.

Таблица 1 Разпределение на земеделските стопанства в Област Шумен според размера на ИЗП по общини

Община	Общо			ИЗП (дка)											
	Брой стопанства	ИЗП (дка)	Среден размер (дка)	= 0.0	> 0.0 и < 10.0	≥ 10.0 и < 20.0	≥ 20.0 и < 100.0	≥ 100.0 и < 500.0	≥ 500.0	Брой стопанства	ИЗП (дка)	Брой стопанства	ИЗП (дка)	Брой стопанства	ИЗП (дка)
БЪЛГАРИЯ	370 222	36 169 647.3	101.3	13 148	248 015	816 280.7	46 944	625 506.8	41 124	1 631 422.8	12 828	2 786 112.8	8 163	30 310 324.2	
Област Шумен	10 740	1 495 480.7	148.5	671	5 299	18 800.4	1 717	23 231.3	2 057	81 544.1	644	136 603.3	352	1 235 301.6	
Венец	1 380	93 262.6	67.8	5	661	3 419.5	347	4 635.9	302	10 689.5	45	8 370.7	20	66 147.0	
Върбица	1 244	68 525.4	55.6	11	684	2 997.1	242	3 312.8	237	9 121.3	42	9 083.5	28	44 010.7	
Хитрино	809	177 253.1	235.7	57	270	1 377.9	174	2 397.1	196	7 875.0	72	16 153.1	40	149 450.0	
Каолиново	2 072	165 593.3	83.0	76	750	3 380.7	415	5 641.9	601	22 963.8	190	39 860.7	40	93 746.2	
Каспичан	618	136 605.4	245.3	61	371	634.6	61	842.1	65	3 425.0	30	7 357.5	30	124 346.2	
Никола Козлево	1 043	114 361.8	110.8	11	568	2 367.8	185	2 478.8	186	6 958.7	65	13 525.8	28	89 030.7	
Нови пазар	784	195 300.1	275.8	76	376	858.9	74	1 036.8	143	6 739.0	69	15 125.7	46	171 539.7	
Велики Преслав	911	120 236.6	161.0	164	474	1 487.0	85	1 113.6	128	5 422.4	35	7 366.5	25	104 847.1	
Смядово	614	69 824.3	115.4	9	496	988.6	36	492.4	29	1 171.9	19	3 924.3	25	63 247.1	
Шумен	1 265	354 518.1	333.2	201	649	1 288.3	98	1 279.9	170	7 177.5	77	15 835.5	70	328 936.9	

Използваната земеделска площ в размер 1 495 481 дка е разпределена на 10 069 земеделски стопанства с местонахождение на територията на Област Шумен. Броят на стопаните, които са физически лица, е 9 791 и обработват 37% от общата ИЗП при средна площ в размер на 55.7 дка. Търговските дружества са 174 и ползват 39% от общата ИЗП. При тях средната площ на стопанство е 3 318 дка. Земеделските кооперации в областта са 36 броя с 14% от ИЗП. 8% от ИЗП се стопанисва от 59 еднолични търговци. Средният размер на земята при тях е 2 145 дка. Останалата част от ИЗП се обработва от граждански сдружения и други структури (монастири, училища, институти и др.). Собствена на стопанствата е 22% от използваната земя, а 78% е наета. 84% от използваната земя е собственост на физически лица.

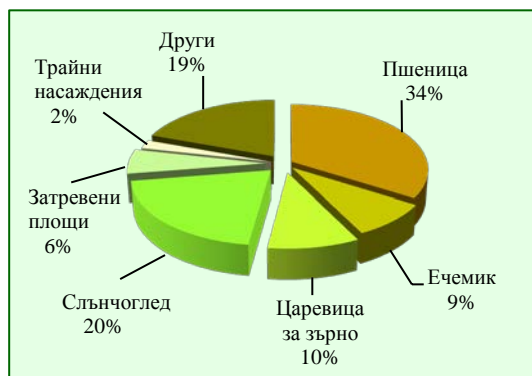
Фигура 1

РАСТЕНИЕВЪДСТВО

Разпределение на ИЗП по култури

Фигура 2

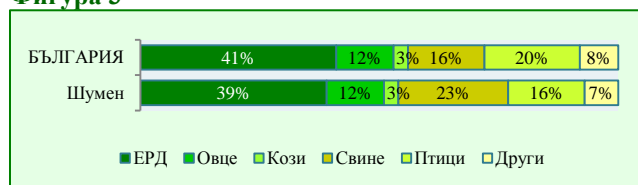
Обработваемата земя е в размер на 1 370 119 дка или 92% от ИЗП и е разпределена между 8 049 стопанства. Най-голям дял от обработваемата земя заема зърнено-житните култури – 59%, а техническите култури са 31%. С най-голям относителен дял от зърнено-житните култури е пшеницата, която заема 63%, следват ечемика с 16% и царевицата за зърно – 18%. Най-много стопани са отглеждали царевица за зърно – 38.3% от общия брой стопанства, следват стопаните с пшеница – 34.4% и ечемик – 11.6%. Тютюн се отглежда върху 9 613 дка, което е 4% от площите с тютюн в страната. Фуражните култури са 5% от ИЗП. Изкуствените ливади с бобови заемат 71% от площта на фуражните култури, силажната царевица – 22%. Постоянно затревените площи заемат 6% от ИЗП на областта, а трайните насаждения – 2%. В 136 стопанства се отглеждат 7 492 дка орехи, което представлява 12% от площите в страната. Лозя отглеждат 963 земеделски стопанства върху 11 837 дка.

ЖИВОТНОВЪДСТВО

Селскостопански животни, птици и пчели отглеждат 9 089 стопанства в областта. От тях 34% отглеждат говеда, 48% - овце, 30% – кози, 12% – свине и 77.5% – птици. В Област Шумен се отглеждат 22 118 говеда със среден размер на стадата от 6.3 глави. Млечните крави са 12 751 броя. Говедата, овцете и козите се отглеждат основно в стопанства на физически лица, съответно 81% от говедата, 84% от овцете, 98.5% от козите. В стопанства на търговски дружества се отглеждат 80.5% от свинете и 79% от птиците. В 731 стопанства се отглеждат 22 611 пчелни семейства, като 94% са в стопанства на физически лица.

Разпределение на животинските единици

Фигура 3

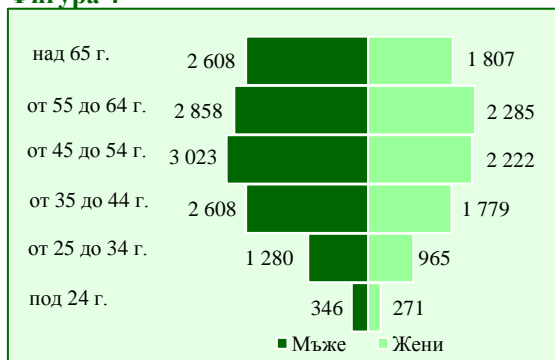

Животинските единици са стандартни единици за измерване, които позволяват обединяване на различните категории животни, с цел сравняването им.

РАБОТНА СИЛА

Брой на лицата, заети в земеделието в зависимост от пола и възрастовата група

Фигура 4

В земеделските стопанства през 2010 година са работили 22 052 души (без сезонните работници), като обемът на вложения от тях труд е 12 430 годишни работни единици (ГРЕ). Като семейна работна ръка участват 19 345 лица или 88% от заетите в земеделието в областта. Несемейна работна ръка (наети лица) са 2 707, които формират 12% от заетите и са отработили общо 2 528 ГРЕ. Сезонните работници са отработили 115.5 хил. човекодни, което представлява 498 ГРЕ. Жените са 42% от заетите, а мъжете – 58%. Пенсионерите над 64-годишна възраст, влагащи труд в земеделските стопанства, са 20% от заетите, а работещите до 34 години са 13%. От 10 740 управители на стопанствата (вкл. физическите лица) 79% са мъже, а 21% са жени. Управителите са отработили общо 5 841 ГРЕ. До 34 годишна възраст са 10% от тях, а над 64 години са 26%.

ТИПОЛОГИЯ НА ЗЕМЕДЕЛСКИТЕ СТОПАНСТВА

В Област Шумен преобладават специализираните стопанства в отглеждането на тревопасни животни и стопанствата със смесени култури и животновъдство – съответно 29.0% и 21.3%. Стандартният производствен обем се формира основно от специализираните стопанства в отглеждането на полски култури (49.0%) и в отглеждането на свине и птици (14.9%).

ОСНОВНИ РЕЗУЛТАТИ

Таблица 2 Брой стопанства и площи с основни култури, брой животни и работна ръка в Област Шумен

Земеделски площи и култури	БЪЛГАРИЯ		Област Шумен	
	Стопанства (брой)	Площ (дка)	Стопанства (брой)	Площ (дка)
Използвана земеделска площ	357 074	36 169 647.3	10 069	1 495 480.7
Обработваема земя	250 728	31 249 279.8	8 049	1 370 119.4
Зърнени култури	119 640	17 961 479.9	5 804	813 287.4
- в т.ч. пшеница	49 436	11 497 374.0	3 467	507 922.2
- в т.ч. ечемик	19 759	2 523 437.0	1 167	128 520.0
- в т.ч. царевича за зърно	68 381	3 151 539.5	3 860	142 782.5
Слънчоглед	16 873	7 325 024.3	923	304 274.3
Рапица	1 927	2 231 852.8	98	77 237.8
Фуражни култури	75 332	1 061 335.4	4 392	80 496.1
Постоянно затревени площи	107 267	3 820 229.9	950	90 549.5
Трайни насаждения	118 610	996 491.1	1 584	31 502.4
- в т.ч. лозя	87 002	523 356.7	963	11 837.3
- в т.ч. овощни видове	42 827	455 048.5	720	18 784.9
ябълки	19 138	58 509.8	196	1 009.4
сливи и джанки	16 273	83 745.8	287	1 961.7
череша и вишни	10 702	106 319.8	173	3 465.7
орехи	2 938	62 212.2	136	7 492.2

Видове и категории животни	БЪЛГАРИЯ		Област Шумен	
	Стопанства (брой)	Брой животни*	Стопанства (брой)	Брой животни*
Говеда	95 357	576 339	3 489	22 118
- в т.ч. крави	86 210	347 291	3 052	12 823
Овце	91 793	1 415 181	4 392	55 954
Кози	84 582	388 866	2 761	11 790
Свине	82 265	670 469	1 094	37 567
- в т.ч. свине-майки	15 235	73 547	214	2 624
Общо еднокопитни	92 806	112 632	3 578	4 214
Птици	185 455	17 491 187	7 041	737 984
- в т.ч. кокошки носачки и подрастващи	180 253	7 875 278	6 852	254 506
Пчелни семейства	23 982	588 694	731	22 611

*С изключение на пчелите, които са посочени в брой на пчелните семейства.

Работна ръка	БЪЛГАРИЯ			Област Шумен		
	Работна сила общо	Семейна работна ръка	Несемейна работна ръка	Работна сила общо	Семейна работна ръка	Несемейна работна ръка
Брой лица, влагащи труд в стопанствата	738 634	681 466	57 168	22 052	19 345	2 707
Вложен труд в ГРЕ	389 107	336 766	52 341	12 430	9 902	2 528

Таблица 3 Типология на земеделските стопанства в Област Шумен

Видове стопанства по специализация	Ед. мярка	БЪЛГАРИЯ	Област Шумен	% в областта	
Общо	Брой стопанства	370 222	10 740	100.0%	
	СПО (хил. евро)	2 458 262.8	94 438.2	100.0%	
Специализирани стопанства — растителни култури	полски култури	Брой стопанства	63 112	2 145	20.0%
		СПО (хил. евро)	1 152 959.3	46 245.4	49.0%
	зеленчуци, цветя и гъби	Брой стопанства	18 223	158	1.5%
		СПО (хил. евро)	166 013.1	3 225.3	3.4%
	трайни насаждения	Брой стопанства	32 111	425	4.0%
		СПО (хил. евро)	60 544.3	2 059.2	2.2%
Специализирани стопанства — животинска продукция	тревопасни животни	Брой стопанства	88 630	3 120	29.0%
		СПО (хил. евро)	379 412.6	11 811.6	12.5%
	свине, птици и зайци	Брой стопанства	28 583	646	6.0%
		СПО (хил. евро)	348 827.3	14 055.4	14.9%
Смесени стопанства	смесени култури	Брой стопанства	14 607	167	1.5%
		СПО (хил. евро)	65 950.0	2 041.6	2.2%
	смесено животновъдство	Брой стопанства	50 186	1 760	16.4%
		СПО (хил. евро)	76 438.5	3 900.2	4.1%
	смесени култури и животновъдство	Брой стопанства	73 788	2 289	21.3%
		СПО (хил. евро)	208 117.7	11 099.5	11.7%
некласифицирани стопанства	Брой стопанства	982	30	0.3%	

ПРЕБРОЯВАНЕ НА ЗЕМЕДЕЛСКИТЕ СТОПАНСТВА 2010: МЕТОДОЛОГИЯ

В настоящата публикация са представени и анализирани данните за 10 740 земеделски стопанства с местонахождение в Област Шумен, които отговарят на праговете за земеделско стопанство. При анализиране на резултатите земеделските стопанства са групирани на “физически” и “юридически” лица. Едноличните търговци и сдруженията са включени в групата на юридическите лица, тъй като по размер и “поведение” са по-близо до кооперациите и търговските дружества, отколкото до стопанствата на физическите лица.

ИЗПОЛЗВАНИ ДЕФИНИЦИИ

Земеделско стопанство или „стопанство“ е отделна технико-икономическа единица, която има единно управление и която произвежда селскостопанска продукция или поддържа земеделски земи в добро земеделско и екологично състояние по смисъла на чл. 2, буква „а“ от Регламент (ЕО) № 1166/2008 и отговаря на поне един от критериите, заложен в Приложение №2 към чл. 5 на Закона за преброяване на земеделските стопанства в България през 2010 г.

Използваната земеделска площ (ИЗП) на стопанствата включва обработваемата им земя, трайните насаждения, постоянно затревените площи и семейните градини. **Обработваемата земя** е земеделска земя, която ежегодно участва в сеитбооборота – площите, върху които се отглеждат едногодишни култури, както и оранжерийните площи, площите, заети с ягоди, изкуствени ливади, хмел, маслодайна роза, лавандула, угарите и площите за производство на семена и посадъчен материал.

Трайни насаждения са овощните насаждения, лозята, площите с ягодоплодни култури и разсадниците (вкл. за горски фиданки).

Постоянно затревените площи са естествените ливади и ниско продуктивните затревени площи на стопанството, които се косят или се изпасват от животните. Включват се и площите, които не се използват за производствени цели но се поддържат в добро земеделско и екологично състояние.

В ИЗП на стопанствата не се включват колективно ползваните от няколко стопанства общи площи за паша на животните.

Годишна работна единица – 1 ГРЕ е равна на отработените часове от един работник при пълно работно време в рамките на една година. В България 1 ГРЕ е равна на 1 856 отработени часа в годината или 232 човекодни.

Период на наблюдение за площите е стопанската година: от 1^{-ва} октомври 2009 г. до 30^{-ти} септември 2010 г. Броят на животните се отчита към 31.08.2010 г. Работната сила се отчита за период от 12 месеца, приключващ на 31.08.2010 г.

ОРГАНИЗАЦИЯ И ПРОВЕЖДАНЕ НА ПРЕБРОЯВАНЕТО

Преброяването на земеделските стопанства се провежда от 1 септември до 30 ноември 2010 г., съгласно Закона за преброяване на земеделските стопанства в Република България през 2010 г. Събирането на информацията се осъществи от анкетьори, които посетиха стопанствата, отговарящи на критериите за земеделско стопанство, в областта и интервюираха техните стопани или управители.

По време на преброяването на територията на Област Шумен работиха 67 анкетьори и 12 контролери, които бяха специално обучени. Въвеждането на данните от попълнените въпросници бе последвано от проверки и контроли за съответствие, които имаха за цел да осигурят високо качество на събраната информация.

Всички лица, участвали в събирането и обработката на данните, са длъжни да спазват статистическа тайна и индивидуалните данни на стопанствата не могат да се използват за други цели освен статистически (Глава Шеста от Закона за преброяване на земеделските стопанства в Република България през 2010 година).

ТИПОЛОГИЯТА НА ЗЕМЕДЕЛСКИТЕ СТОПАНСТВА

Типологията на земеделските стопанства представлява единна класификация на стопанствата в Общността съобразно техния тип по технико-икономическа насоченост и икономически размер и позволява да се определят специализацията и размерът им. Класификацията се основава на икономически показатели, наречени стандартни производствени обеми (СПО).

Типът по технико-икономическа насоченост на дадено стопанство се определя от относителния дял на стандартния производствен обем на различните продукти на това стопанство в неговия общ стандартен производствен обем.

Стопанствата се групират в девет общи типа:

Специализирани стопанства — растителни култури

1. полски култури
2. зеленчуци, цветя и гъби
3. трайни насаждения

Специализирани стопанства — животинска продукция

4. тревопасни животни
5. свине, птици и зайци

Смесени стопанства

6. смесени култури
7. смесено животновъдство
8. смесени култури и животновъдство
9. неклассифицирани стопанства

За определяне на типологията на стопанствата за преброяването на земеделските стопанства в България през 2010 година са използвани СПО'2007, изчислени като средно претеглени величини за периода 2005–2009 година. Групирането на стопанствата в хомогенни групи по тип специализация и икономически размер позволява сравнение на земеделските структурите в различните страни и във времето.

Как се определя типологията?

При определяне типологията на стопанствата се преминава през следните стъпки:

- Изчисляват се индивидуални СПО за всички селскостопански продукти (от растениевъдството и животновъдството) за определена стопанска година или като средна стойност от няколко години. Индивидуалният СПО отразява средната парична стойност на селскостопанската продукция при цена на производител. СПО не включва директните плащания, данък добавена стойност и други данъци.
- Тези индивидуални СПО се прилагат към данните на всяко стопанство (площта на всеки вид култура и броят на всяка категория животно, отглеждани в стопанството, се умножават по съответните им СПО) и се сумират, за да се получи общия СПО на стопанството в евро.
- Специализацията на стопанството се определя по схема за класификация, заложена в Регламент (ЕО) 1242/2008, изменен с Регламент (ЕО) 867/2009.

Какво е “икономически размер” на земеделското стопанство? – Икономическият размер на стопанството се определя въз основа на общия стандартен производствен обем на стопанството. Той показва потенциала на стопанството, но не и неговите финансови резултати. Икономическият размер позволява сравнение на стопанства с различни специализации, защото физическият размер (средна площ, брой животни и т.н.) не носи достатъчно информация.

Икономическият размер на едно стопанство се определя като сумата от СПО на всеки продукт, произвеждан в стопанството. Стопанствата се групират в **класове по размер** (от I до XIV). В I^{-ви} клас се включват стопанства с размер до 2 хил. евро. Стопанствата с икономически размер от 2 хил. евро до 100 хил. евро са групирани в класове от II^{-ви} до VII^{-ми}, а стопанства с икономически размер над 100 хил. евро попадат в класовете от VIII^{-ми} до XIV^{-ти}.

Типологията на стопанствата се използва в земеделската статистика за анализ на получените резултати от статистическите наблюдения, както и за изготвяне на извадки за провеждане на следващи изследвания.

Публикацията е приключена редакционно на 30 ноември 2012 г.
Редакция: МЗХ, отдел “Агростатистика”
Адрес: София, 1040, МЗХ, бул. „Христо Ботев“ № 55
Областна дирекция „Земеделие“ – Шумен
Адрес: Гр. Шумен, 9700, б. ул. "Славянски" № 17

За повече информация: МЗХ, отдел “Агростатистика”
Тел./факс: 980 82 94; Е-mail: agrostat@mzh.government.bg
Интернет страница на МЗХ: www.mzh.government.bg
<http://www.mzh.government.bg/ODZ-Shumen/bg/Home.aspx>
тел./факс: 054/877 106; Е-mail: 27Agrostatistica@mzh.government.bg